

God opførsel er tidløs - formen veksler med tiderne

Omstændeligt og ustruktureret tog gennem strabadserne med takt og tone på arbejde og privat

Sanne Udsen: *Takt og tone i arbejdslivet - til hverdag og fest.*
Aschehoug Dansk Forlag 2002. 302 s. 249 kr.

Af Janne Lauritzen

For nogle årtier siden blev Emma Gads bog *Takt og Tone - Hvordan vi omgås* (1918) udsat for det overbærende grin - hvor latterligt at gå op i bordsætning og visitkort og damers og herrers rette fremfærd i det 20. århundrede. Nu er det blevet moderne at interessere sig for livsstil og de rette manerer, og Emma Gad er blevet rehabiliteret. Når man skræller det helt tidsbundne fra, har hun stadig masser af råd til den, der kan se det fornuftige i gode færdselsregler for trafikken mellem folk til hverdag og fest.

Et par år ind i det 21. århundrede udkom så *Takt og tone i arbejdslivet - til hverdag og fest* af Sanne Udsen, som er 50 år gammel, cand.polit og ph.d. Hun har et konsulentfirma med speciale i arbejdspladsforhold og karriererådgivning. Hendes bog er en omstændelig gennemgang af mænds og kvinders færden især gennem arbejdslivet, men også privat, og det tegner sig næsten som et heltidsjob at skulle følge reglerne.

Allerede i indledningen tegner en linje sig, som går gennem hele bogen: Det gælder om at *synes* mere end om at *være*. Og om at opføre sig, så man selv får fordel af det: "Hvis man inderst inde ikke er en sød og flink person, kan man da i det mindste opføre sig som en. Hvem opdager alligevel forskellen? Det er kun Vorherre, der ser på hensigten - vi andre dødelige ser på handlingen." (S. 9). Senere hedder det, at gode manerer kan gøre det ud for social kompetence: "Selvfølgelig skal der være en person inde under overfladen, men når alt kommer til alt, bekymrer man sig i langt de fleste tilfælde ikke om, hvorvidt der er tale om 'ægte' hjælpsomhed, eller 'blot' er tale om påtaget hjælpsomhed - bare det virker!" (S.11.) Indledningen går ud med en bemærkning om, at "gode manerer kan simulere gode intentioner" - og det skulle fremme karrieren.

Efter min mening er det en fatal opfattelse af takt og tone. Påtaget venlighed, hjælpsomhed og tolerance, fx, er oftest gennemskuelig og virker modsat. Og den er meget langt fra Emma Gad, som i sit forord understreger, at "al virkelig god Opførsel kommer indefra, udspringer naturligt fra det Sind, som er aabent for Velvilje, Forståelse og Medynk med Andre." I Sanne Udsens bog er der talløse anvisninger på at lade som om: Man skal virke interessant og interesseret, når man er ude til middag (s. 53), man kan øge sin popularitet ved at rose, (s.80), sende mange julekort, så modtageren kan stille dem op, så "alle, der kommer ind på hendes kontor eller hjem kan se, hvor populær hun er". (S.177.) Når det gælder påklædning, gælder det om at klæde sig til lejligheden - og følge en *dress code*, som det hedder på moderne dansk. At være ordentligt klædt betyder, at man har gidet gøre sig umage - det kan ikke anfægtes. Men at man altid skal tænke på virkningen, også når man går til bageren i sit hjemmekluns, fordi der bliver lagt mærke til det, er efter min mening restriktivt og umoderne. Men for Susanne Udsen er det uomtvisteligt, at klæder skaber folk - og at det er det ydre, det kommer an på, ikke det indre - modsat hvad man ellers har lært. Som krøllen på den lille gennemgang et citat om *dress code*:

Hvis en forsker skal på tv og til lejligheden har taget sin pæneste lærredsskjorte eller sin fineste sweater - måske endda en cashmere sweater - på, så vil denne subtile højtideligholdelse af situationen være tabt for stort set alle udenforstående. De vil bare se en mand, der ikke engang ejer en jakke og et slips at tage på, når han skal på skærmen. Hvis han alene skulle kommunikere med andre forskere, så ville der ingen grund være til at ændre på forskerpåklædningen. Den sikrer ham nemlig en troværdighed i sin egen kreds, hvor det

ikke ville komme ham til gavn at ligne en børsmægler. Men når han skal kommunikere eksternt, ville det være klogt af ham at forsøge at ligne andre folks forestillinger om en seriøs forsker. [...] Tweedjakke og butterfly ville virke meget lærd på de fleste. (S.226.)

Jeg vil ikke påstå, at eksemplet ikke har en vis gyldighed, men den stadige understregning af at tage sig ud for andres blik virker foruroligende på mig.

Under bagatelgrænsen

Bogen har 16 kapitler med talrige underafsnit, og den fyldige indholdsfortegnelse er udmærket at pejle efter. Men opdelingen betyder, at gentagelserne flourerer. Det sociale livs mange facetter er ikke så væsensforskellige, at det virker rimeligt at have separate afsnit om samvær under alskens møder, private sammenkomster, selskaber og receptioner - og forskellen på værtskabet og gæsteforpligtelserne ved de forskellige begivenheder er heller ikke så store, at det er nødvendigt at pinde dem ud hver for sig.

Under læsningen tænkte jeg på, at en forlagsredaktør med en spids rettepen kunne have strammet betydeligt op på dispositionen. Det gælder også vægningen og proportionerne. Spørgsmål under bagatelgrænsen får rigeligt med plads. I kapitlet om konversation bruger Sanne Udsen halvanden side på at uddybe, at man skal vogte sig for at fortælle gamle historier, som selskabet kender i forvejen. (S. 57-58.) Her er det nok også et spørgsmål om talent - velfortalte og sjove gamle krøniker kan - igen-igen - have en sammenknyttende virkning.

Kapitlet om invitationer og svar går over syv-otte sider, og det er næsten ubegribeligt, at det skal være så indviklet at kalde folk til: Hvem skal inviteres til hvad, hvornår og på hvilken måde. Skriftligt, e-mail eller telefonisk? Der er meget sniksnakkende stof i eksemplerne:

Det forlener festen med en vis højtidelighed at udsende en skriftlig invitation. Derfor kan det virke en anelse overdrevent, hvis du skriver et kort i stedet for at ringe til jeres bedste venner om onsdagen for at høre, om de kan komme og spise om lørdagen. "Og tag endelig ungerne med!" Når du bare havde tænkt dig at smide et par bøffer på grillen og servere lidt salat til. Bøfferne skulle naturligvis marineres med din hemmelige barbequeopskrift, men alligevel.

Den slags sludder er rent fyld og virker oven i købet befamlende. I de mere eller mindre søgte eksempler er det kuriøst, at personer i de fleste af de små scener og ordvekslinger er kvinder. Selv i et eksempel på en passende dødsannonce er det selvfølgelig den kære mor, der er død. Det virker underligt på mig med den massive række af kvindelige chefer med kvindelige underordnede, der kvajer sig ubehjælpsomt. Fx på side 87 er der dog en mand, der har dummet sig i sit firma - ellers optræder mænd mest i forbindelse med sexistiske vædomener eller i påklædningsspørgsmål. Hvis de ikke ved det i forvejen, kan de læse om, at det er ukorrekt at have ur på til smoking - og at en butterfly signalerer

charme, hvis den er selvbunden og dermed lige en anelse kikset. I indledningens første afsnit forekommer en anden kikset mandetype: "Man kan være sikker på, at en mand med hentehår ikke er dygtig til sit arbejde [...] Ja, det er jo ikke håret i sig selv, men det at man tror, at man kan narre nogen med hentehåret." Hvor groft kan man generalisere? En vis romer ved navn Cæsar klarede sig fermt trods hentehåret.

I størsteparten af bogen bruger forfatteren den direkte henvendelse med det personlige "du", som erstatter det upersonlige "man", som længe har været ugleset som et passivt udtryk. Men der er flere måder at bringe afveksling på alt efter sammenhængen, fx "enhver", "nogen", "nogle", "andre", "mange", "flere", "de fleste" eller "visse personer". Den overvældende brug af "du" over 302 sider får meget let den virkning, at jeg, læseren, er det fjols, der ikke kan begå sig. Samtidig med, at det kan virke for intimt. Det "du", der betyder "alle og enhver", kan være irriterende nok i talesproget, og det duer ikke på skrift.

Og mens vi er ved formen: På side 56 i kapitlet om konversation skriver Sanne Udsen: "Hvad der endvidere er dræbende for et ry som én, der har talens magt, er enhver brug af klicheer, flosker og banaliteter." Selv holder hun sig ikke tilbage. Bogen er vrimler de tre ingredienser: "kende et øje", "træde over tærerne", "hverdagkost", "vi rider ikke den dag, vi sadler", "blid som et lam", "gå op i en spids", "veje på en guldvægt", "elefant i en glasbutik", "trække en nitte i bordsætningslotteriet" eller "få revet i næsen". Desuden: Intet er klart, men krystalklart, ikke skarpt, men knivskarpt. Eksemplerne er hentet blandt mange fra de første 40 sider, og de bliver ved og ved.

I det offentlige rum

Afsnittene om e-mail og mobiltetefon er udmærkede. Her er vigtige områder i det moderne liv, som fru Gad ikke kunne vide noget om. Det er fint at slå fast, at der ikke er anonymitet i en almindelig e-mail, den kan sammenlignes med et åbent postkort. (S. 179.) Det er vigtigt at tænke sig om, før man skriver, især hvis det er på 'firmaets' mail, for her er ingen brevhemmelighed. Har man skrevet en vred eller dramatisk e-mail, bør man lagre den til næste dag, og man skal passe på de sjove rundskrivelser, alle får. Send dem kun videre, hvis de er 100 procent politisk korrekte, så ingen kan blive stødt over indholdet. At soignere sprog, stavning og kommaer i e-mails bør være lige så naturligt som at gøre det i almindelige breve. Det er gode råd - ligesom det er udmærket at slå fast, at e-mailen har sine begrænsninger, hvis den bruges for massivt i et firmas udøvelse af ledelesfunktioner.

"Mobilitis", som Sanne Udsen kalder det, får også sit afsnit. Ganske vist siger hun, at det er blevet mere smart ikke at have en mobiltelefon, ligesom det er smart ikke at have tv. Jeg savner ikke at have en mobiltelefon, men jeg er da glad for mit tv - uden at jeg forbinder nogen af delene med at være smart eller

usmart. Reglerne for, hvornår man kan bruge eller undlade at bruge sin mobil, er ret klare, selvom de er pakket ind i guirlander af snak. Kort og godt bør den lille tingest være slukket, hvor den kan genere andre. På en udendørs café går den lige an, på en trestjernet restaurant risikerer man, at overtjeneren kræver den udleveret og fjerner den med alle tegn på afsky. Han kan så hente ejeren, hvis den ringer med en vigtig, ventet besked. Mon det virkelig går sådan for sig?

I kapitlet om det offentlige rum drejer det sig bl.a. om, at mange opfører sig, som om andre mennesker ikke eksisterer. "Du" skal ikke pille næse, tage sko og strømper af (heller ikke på kontoret) eller synge sammen med din discman i bussen. Man bliver set - og ikke mindst hørt - i det offentlige rum, så det er klogt at vogte sine ord. Tyggegummi er bandlyst i det gode selskab, og rygereglene skal overholdes. Alt det er de fleste nok klar over. Jeg savner lidt anvisninger på, hvordan vi bør té os i supermarkeder, fx. Her er almindelig høflighed og venlighed ofte suspenderet, og mange sprinter rundt om hjørnerne med indkøbsvognen uden sans for, at der er andre kunder i butikken, eller breder sig tungt ved diskene, utilbøjelige til at give plads. I det offentlige rum kniber det med hensyn - fx motionerer Sanne Udsens persongalleri måske ikke, men et par ord om pli til kondiløbere, der tromler frem på skovstierne, så bedstemødre og småbørn må kaste sig ud i brændenælderne, kunne være velanbragt. At danskerne må have noget nær rekord i at svine på stranden, i skoven og på gader og veje, er tegn på dårlig opførsel, som heller ikke nævnes.

Forholdet til de etniske grupper strejfes ikke, og der er ikke mange ord om børn - det lille folk forekommer mest som babysitter-krævende baggrundspersoner. Kulturlivets forskellige krav til takt og tone er der meget lidt af. Derimod får restaurant-livet fire sider, om hvem der sidder hvor, om spejle, der distraherer, om hvor man skal lægge sin taske, og om vært eller gæst bestemmer menuen osv. Men ikke et ord om drikkepenge, som formelt er afskaffet, men som reelt volder kvaler for den uøvede gæst. Han eller hun kan slå op i *Vor tids skik og brug* fra Politikens Forlag (1964) og føle sig godt hjulpet.

Mange konventioner for passende optræden skifter med tiderne, og de kan ikke undværes. Hver tid må sortere aflagt gods fra og beholde de hensigtsmæssige rettesnore for et gnidningsløst samvær. Sanne Udsen drukner almindelige leveregler og spidsfindige etikettespørgsmål i banale omsvøb, og hun holder ikke Emma Gads elegante, ofte humoristiske distance til sine anvisninger. Og netop humor bærer langt, både i arbejdslivet og hjemmelivet - til hverdag og fest.

Janne Lauritzen er journalist og tidligere bogredaktør på Kontur